

SE K PROBLEMATIKI LOSKEGA GRBA

V Loških razgledih 22/1975 sta izšla dva zapisa o loškem grbu, in to izpod peresa V. Žužka (Zamorca na loškem grbu, str. 261) in članek podpisanega (K problematiki loškega grba, str. 261—262). Da vprašanje zamorca v grbu ne zanima samo Ločanov, pač pa se z njim ubadajo tudi na Bavarskem, dokazuje publikacija Münchenskega univerzitetnega profesorja dr. A. W. Zieglerja, ki je zbudila tako zanimanje, da je bila naklada v enem letu razprodana (1975) in je lani izšel članek v drugi dopolnjeni izdaji. Prepričan sem, da ne bo odveč, če si ogledamo nekoliko поблиže samo razpravo, predvsem pa rezultate, do katerih se je dokopal bavarski znanstvenik.

Avtor je pritegnil k delu obsežen znanstveni aparat. Pred bralca je razgrnil rezultate dosedanjih raziskav ter le-te kritično ocenil. Izhodišče so mu trdna dejstva, ki jih zasleduje od 1286 dalje, tj. od škofa Emiha, ki je vladal freisinški škofiji v letih 1283—1311. Ime škofa Emiha je trdno povezano tudi z loškim gospostvom. Saj je iz njegovega časa ohranjen znani loški urbar iz 1291, predvsem pa se je Emiho trdno zapisal v loško zgodovino, ker je prav on začel dovažati na loška tla tirolske koloniste, ki so se naseljevali po soriškem ozemlju. Za škofa Emiha se je torej prvič pojavila v grbu okronana glava (1286). Grb je bil konec 18. stoletja še v taki meri ohranjen, da ga je mogel takrat baron Bugniet, ki ga omenjam v svojem prispevku v Loških razgledih 1975, izrisati; v tej risbi je lice okronane glave na levi strani svetlo, na desni temno. Na vsem do danes ohranjenem grbu je vosek potemljen, nekoč pa je bil rumenorjave barve. Na pečatu je še danes vidno lice pa usta in oči ter nekoliko naprej moleči nos, vendar upodobitev nima izrazitega znaka zamorca. Iz časa škofa Emiha je ohranjen še en pečat z okronano glavo. — Na pečat naletimo tudi v času Emihovega naslednika škofa Gotfrieda, vendar se iz tega pečata ne da kaj prida razbrati.

Skofu Gotfriedu je sledil Konrad III. (1314—1322), ki je bil podobno kot Emiho tesno povezan tudi z loškim ozemljem, saj je tudi Konrad III. dal sestaviti 1318 urbar, ki se nam je ohranil vse do danes. Konrad III. je bil sicer meščanskega rodu, toda bil je doktor in je kot tak imel pravico imeti grb, kolikor mu že kot cerkvenemu knezu pa mogoče tudi Münchenskemu patriciju ni pripadala ta pravica. V Konradovem grbu prvič ni opaziti samo krone na glavi, pač pa je povsem jasno zaznaven tudi zamorec.

Avtor obravnavane razprave navaja vse doslej objavljene poskuse, kako raztolmačiti ta pojav. Pri tem se v veliki meri opira predvsem na razpravo M. F. Schlampa *Der Mohrenkopf im Wappen der Bischöfe von Freising* (Frigisinga 7, 1930, str. 115—187). Pojavilo se je npr. mnenje, da gre pri tej upodobitvi za pritegnitev zamorca iz družbe sv. Treh kraljev; ta razlaga se je opirala na dejstvo, da je bil že v srednjem veku eden oltarjev v freisinški stolnici posvečen trem kraljem. — Nekateri so mislili npr. na sv. Mavricija, čigar ime spominja na zamorca (= Mohr, prim. Loški razgledi 1975, str. 261). Kot so preiskave zavrnille obe tolmačenji, so odklonile tudi mnenje, da gre za sv. Zenona (umrl ok. 371), ki so ga sicer večkrat upodabljali v črnem. Podobno je odpadel sv. Sigismund (umrl 524), čigar kult je bil tesno povezan s sv. Mavricijem.

Več pozornosti posveča avtor tolmačenju, ki je vezano na sv. Korbinijana, ustanovitelja freisinške škofije. Že omenjeni Bugniet je pred dvesto leti sodil, da je zamorceva glava izstovetna z glavno sv. Korbinijana. Sčasoma naj bi se slika deformirala; iz nizke škofovske mitre naj bi na kasnejšem novcu nastala krona, iz grobo formirane glave svetnika pa zamorceva glava (prim. Loški razgledi 1975, str. 262). To tolmačenje je zavrgel že Schlamp, njemu se pa pridružuje tudi Ziegler, češ, da je Korbinijanova glava vedno upodobljena frontalno, ne pa v profilu, kot je sicer primer pri upodobitvah zamorca; sicer pa je bil v

Freisingu spomin na Korbinijana še vedno živ.

V podrobni razčlenitvi in pritegnitvi ustrezne literature prihaja Ziegler do zanimivih rezultatov. V vse upodobitvah od 1286 dalje nosijo freisinški škofje krono, ki pa naj bi po Zieglerjevem mnenju ne nastala iz upodobitve mitre. Emiho naj bi namreč izbral krono kot simbol svoje moči in volje, da nosi krono, čeprav mu ta pravica dejansko ni pripadala.

Teže je razložiti pojav zamorca. Avtor navaja več možnih razlag. Ne izključuje, da je podoba Emihovega pečata sčasoma potemnela. Možno je, da je hotel slikar urbarja Konrada III. poudariti kontrast svetle podlage s temnejšimi toni in je tako nastal zamorec. Prav tako ni izključeno, da sta se slikar in heraldik poigravala uporabljajoč svobodo ustvarjalca. Čudna upodobitev na Emihovem pečatu je mogoče v zvezi s škofovim poreklom; kajti Emiho poteka iz rodbine Wildgrafov in ni izključeno, da spominja upodobitev na divjega moža (= wilder Mann). Avtor priteguje tudi možnost, da

je hotel škof s tem simbolom ponazoriti občutek slabosti male freisinške škofije glede na grozeče sosedo, predvsem na Bavarsko. Toda istočasno se je čutil dovolj sposobnega za vlado in je zato prevzel zunanji simbol moči — krono.

Možnih je torej cela vrsta razlag — toda ali katera od teh drži? Vsekakor se ne da dokazati, da bi škofa Emiho in Gotfried zavestno prevzela v grb zamorca; prav tako je pa jasno, da je Konrad III. vsaj sporazumen s to upodobitvijo, če je ni mogoče celo zavestno uvedel. Vprašanje, kateri motiv je pri tem vodil Konrada, avtor pušča odprto. Rešitev prepušča nadaljnjim raziskovalcem desetletij vlade teh treh škofov — Emiha, Gotfrieda in Konrada III. Pri tem se avtor obrača tudi na ikonografe, ki jim prepušča reševanje te hvalevredne naloge.

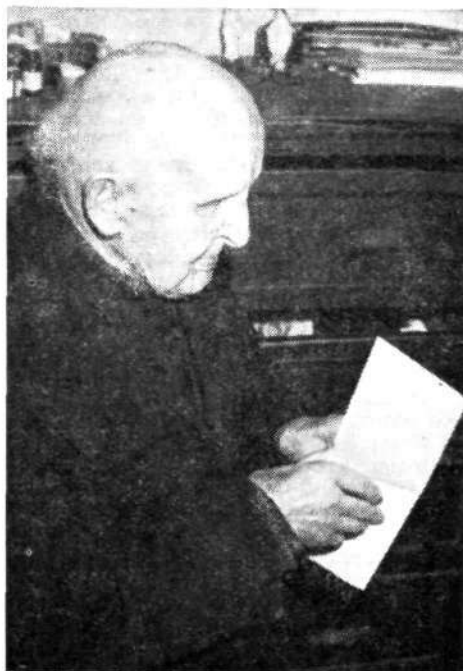
Ziegler je pritegnil k razglabljanju obsežno literaturo; njen seznam obsega polne tri strani. Avtorju smo hvaležni tudi Ločani, saj nam je osvetil z mnogih strani to vprašanje, ki zanima slehernega med nami.

Dr. Pavle Blaznik

STOLETNIK PROF. DR. JOŽE DEMŠAR

Trdna loška korenina, odličen član nekdanjega ceha profesorja Ločanov je sredi dela, duševno nenavadno svež dočkal kaj izjemen jubilej: 12. marca 1977 je obhajal stoletnico rojstva. Zares — s ponosom in zadoščenjem lahko gleda častitljivi jubilan na dolgo prehojeno pot, saj mu je vse življenje en sam delovni dan, poln žrtvovanja v dobro bližnjemu.

Pred sto leti se je rodil ugledni jubilan v Skofji Loki kot tretji sin loškemu krojaču Antonu Demšarju in materi Mariji, roj. Koblar, sorodnici odličnega člana loškega profesorskega ceha prof. dr. Franceta Koblarja. Ljudsko šolo je obiskoval v rodnem mestu, gimnazijo pa je študiral v Ljubljani. Kot gimnazijec je doživel razstrelitev osrednjega stolpa na loškem gradu. Živo se spominja tega dogodka, saj je detonacija temeljito odmevala po loškem mestu. Ko je končaval gimnazijski študij, je kot maturant v Skofji Loki doživel potres, ki je v noči med velikonočno nedeljo in ponedeljkom (14. na 15. april 1895) zamajal tudi naše mesto. Z očetom sta iskala zavetje pri Stajnbirtu, v gostilni ob cesti proti železniški postaji malo dalje od Plevne. Edino gimnazijo v Ljubljani, stala je na Vodnikovem trgu, je potres tako razmajal, da so

Prof. dr. J. Demšar